నకల్ హైదరాబాద్

౧

జాగీరు చిన్నది. జాగీరుదారు దానికన్న చిన్నవాడు! జాగీరు పేరు బూవంచ. జాగీరుదారు పేరు మురాద్.

బూవంచ చుట్టును మైలు రెండుమైళ్ల లోపల నున్న వన్నియు యూనియన్ గ్రామములు. బూవంచ నడుమగాపోవు దారిమీద శాయర్ గుడిసె ఒకటి ఉన్నది. దానిముందు వస్త్రాప హారణ ధనాపహారణములు కాని మొనగాడింతవర కెవడును లేడు.

నిజాం సంస్థానమున రజాకార్లు రాజ్యముచేయుట మొద లిడిన పిదప బజ్జుసాహెబు మురాద్ తలలో కొన్ని అభిప్రాయ ములను బలవంతముగా నిత్తైను. అవి అంకురించెను. దానికి ఫల ముగా బూవంచ హైదరాబా దాయెను. మురాద్ నిజా మాయెను; బజ్జు రజ్వీ ఆయెను. పటేల్ పట్వారీలు పోలీసులు గను మిగిలినవారందరును రజాకార్లుగను మారిరి.

గ్రామమునగల సుమారు వేయి గడపలో ఎనుబదివందల గడప ఒక నూరుగడపను గజగజ లాడిపోవలసివచ్చెను. అటు లయ్యు తన సంఖ్యాబలమును చూచుకొని ఆ యెనుబది వందల

గడపయు ధైర్యము చిక్కబట్టుకొని యుండెను. ఇటులుండగా ఒకనాడు గ్రామము నట్టనడుమ గప్పాల దిబ్బమీద కాంగ్రెసు జెండా రెపరెపలాడుచు సుదూరము కనబడెను.

దివాణమున ఆలోచన లారంభ మాయెను. 'దీనిని పాతిన కాఫిర్ ఎవడు?' అని రజాక్ అనెను. అరే పార్థకాక మరెవరు? అని పీర్ అనెను. ఈ మాటలు వినుచు మురాద్ మీసాలు మెలిపెట్టుచు జెండాకేసి క్రోధముగా చూచుచుండెను.

అప్పుడు బజ్జు చేతులూపుచు-'భాయీ' మీసాలు మెలి పెట్టి క్రోధముతో జూడగా 'ఆ ఝండా ఏల పడలేదా!' యని మన నవాబుగా రాలోచించుచున్నటు లున్నారు. ఇది సత్య కాలమా? ఇది క్రియా కాలము! కాబట్టి వారి యిచ్ఛ యేల కొనసాగదో చూచుట మన వంతు. ఈ ఝండా కూల్చుటయే మనపని కాదు. 'బందరులో పోయిపడుడు' మనియే రజ్వీ యనెను. మరి మనమో కర అగ్రహారముదాటి యింకను ఆవలికిపోయి పడుదుమో లేక ఎక్కడికిపోయి పడుదుమో అది మనకే తెలి యదు. 'ఆసఫ్ జాహి ఝండాను ఢిల్లీకోటమీద పాతుడు' మని మాత్రమే రజ్వీ యనెను. మనమో మహా ఘనత వహించిన మురాద్ జాహి ఝండా యింకను ఆవల నూవీటికోటమీద పాతెదము. 'బంగాళాఖాతపు నీటితో నిజాం పాదములు కడు గుడ'మని రజ్వీ యనెను. ఛీ! అని ఉప్పు నీళ్లు! మనము అక్క

రెడ్డి గూడెము ఎద్దువాగులోని మంచి నీళ్లతో కడుగుదము లెండిక లెండు! మురాద్ జిందాబాద్!' అని ఉపన్యసించి మురాద్ కేసీ పాము నాలుకలవలె తన రెండు చూపులను సారించెను.

అప్పుడు మురాద్ లేచి—'భాయీ! మా వంశభార మంతయు మీ భుజములపై నున్నది. అది నిలిచెనా మీరును నిలుతురు. అది కూలెనా మీరును కూలుదురు. మరియొకటి గురుతు చేయుదును. మీరు కారణములేనిదే కత్తి పట్టకుడు! అని యెదురుగా నున్న కలశములజూపి లోని కేగెను.

అంతట బజ్జు—'చూచితిరా నవాబుగారిబుద్ధి! ఇపుడు తగిన కారణమున్నదిగాన కత్తిపట్టుడను కొండంత అభిప్రాయ మీ కొసవాక్యములో వాడు కూరిపోయెరి. అని సభలో నున్న వారలందరకును తాను మురాద్ తరఫున మరల కలశముల జూపెను. అప్పు డందరును పానగోష్ఠి యొనరించి ఒకరొకరే దివాణపు ముంగిటికి వచ్చి,

'అరే నే పఠాన్
అరే నే నరబ్
మురాద్ కా గులామ్
కరీమ్ కా సలామ్
కల్లు తాగితే సేర్
ఒళ్లు ముళ్లు, కాఫిర్

నల్ల తాగుదాం ఫిర్
అల్లా హో అక్ బర్'

అని పాడుకొనుచు జెండావైపుగా నడచిరి.

౨

గప్పాల దిబ్బకు నలువంకల నున్న గుడిసెలలోనుండి వచ్చిన యొక యేబదిమంది కట్టుజుట్టు ఆ జెండా కట్టుచుట్టును నిలువబడెను. చుట్టుపక్కల పంచలలో మరి వందమంది కోతుల వలె కూర్చుండి తరిలో దూకుటకు వేచుచుండిరి. ఎఱ్ఱ గందము రాచిన ఆడువారి మొగములు గూండ్లనుండి అరుణ బింబముల వలె కనబడుచుండెను. వారి చేతులను రాలురప్పలే అలంక రించెను.

మొదటి తాకిడిలో రాగల ప్రమాదమును బజ్జు గ్రహించెను! రజాకార్లగుంపు ముందు ముందులకు తోసికొని పోవుచుండగా తాను వెనువెనుకనే నిలుపబడి—'పులుంలడ్డము వచ్చినను సరే, మీరు మీ ప్రాణముల నొడ్డి ఝుండా పీకి చింపి మట్టి తగులబెట్టి పారవేయవలెను. నేనిదేపోయి మురాద్ వంశమువారి కరీంఝుండా చేసి తేగలను. దానిని మీ రక్కడనే పాతవలెను. మనము మొదటనే దానిని మనతో తీసికొని రాక పోవుట చెడ్డ తప్పిదము. నేను దానిని దిద్దుకొని వచ్చెదను నేను లేనని మీరు పిక్కబలము చూపకుడు. అట్లు చూపు

వాడు నేను తేబోవు తుపాకికి బలియగుదును' అని తన యింటి కేసీ పరుగుతీసెను.

రజాకార్లలో తెల్లగుర్ర మెక్కిన ముందు గుంపు ధైర్య ముతో 'తుపాకి తే, తుపాకి తే' అని యనుచు ముందడుగు వేయసాగెను. ఇంటికి పరుగుతీయుచున్న బజ్జుకేసి వెనుక గుంపు ఆగ్రహముతో చూచుచున్నను ముందు గుంపుతో ముందడుగు వేయకతప్పలేదు.

అరే నేపతాన్
అరే నే నరబ్
ఖండా పట్టితే మీరా్
ఝండా పీకితే పీర్

అని పాడుచు ఆ జనమంతయు జెండా దిబ్బనాక్రమించెను.

కను లెఱ్ఱబారిన గాలిబ్ సాహెబు జెండా యరు గెక్కి—'బద్మాష్! దుష్మన్! ఎవఁడురా యీఝండా పాతిన వాడు? వాడు తనచేతులతోనే దీని పీకిపెట్టునా లేక వాని యింటితో గూడ ఈఝుండా కట్టను నన్నే పీకిపెట్టుమని అనునా?' అని ఝంకరించుచు నలుదెసల జూచెను. గుడిసె లన్నియు కహకహ నవ్వసాగెను. ఊపి పారవైచుటకు మాల్ పీ గడను గట్టిగాపట్టుకొనెను. వెంటనే చేతులు గబా లున లాగుకొని అతడు కెవ్వున కేకపెట్టెను. అతని చేతులనుండి

రక్తము కారజొచ్చెను. గడనిండ ఏవో సన్నని మేకులు! కొందఱు పార్థను పట్టుకొని రెక్కలు విరిచికట్టి లాగుకొనిపోయిరి

బచ్చాసాహెబు గునపముతో గడచుట్టు త్రవ్వదొడగెను. వాని తలకొక రాయి తగిలెను. రాతితోపాటతడు క్రింద గూలెను.

అంతలో చేతులు చేతులు కలిసెను, తలలు తలలు తాకెను.

ఇంద్రున కీగప్పాల దిబ్బమీద ఉత్సాహమెుదవెనేమో యనునటులు రాలవాన కురిసెను. జుట్టులేని తలలకును జుట్టుగల గడ్డములకును దురవస్థ కలిగెను. అపుడు గ్రామముసందున్న రజాకార్లందరును పరుగెత్తుకొని రాగడగిరి. పంచలలో గూరుచున్న పంచెకట్టువా రందరును లేచి వారితో కలియబడుచుండిరి. లోగడ ద్వేషము కలవార లందరకును ఇసుమంతయేని ప్రయాసలేకయే యిప్రుడు ప్రతీకారము నెరవేరుచుండెను. తనకొరకే యింతహాడావడి జరగిపోవుచున్నదని కాబోలు ఆ జెండా ఉత్సాహముతో ఊగులాడి పోవుచున్నదో కొందల పాటుతో కొట్టుకొనుచున్నదోకాని అది ఊగుచును కొట్టుకొనుచును ఉన్నది.

రజాకార్ల కిపుడు సంఖ్యాబల ప్రాబల్యము తెలిసివచ్చెను. 'బజ్జా ఇంకను తుపాకి తేలేదా?' అని రజాక్ అరవదొడగెను.

తుపాకి మోటతోగాక తుపాకి మంటతోడనే యెదిరి బలమునకు బలముడిగెను. ఇంతలో నెంతో దూరమున నొక మోత మోగెను! మరల మోగెను.

బజ్జు వచ్చి ఒకరాతిని జెండాపై విసరెను. అతడు పనికి రాని పాత తుపాకికట్టె నొకదానిని జెండాకు గురిచేసి పట్టుకొనెను. వానివెనుక నొకడొక టపాకాయ కొట్టెను. తుపాకితోపాటు జెండాతూటు అందరకును కనిపించెను.

'ఊం! మరియొకతూరి పేల్చు, మరియొకతూరి పేల్చు'మని మస్తాన్ అరచెను. మరల నొకమోత వినబడెను. ఎదిరివారంద రాతుపాకినిచూచి ఎగరోజు దిగరోజులుగా పారిపోదొడగిరి. రజాకార్లువారిమీద కెగబడి దోచుకొన మొదలిడిరి.

తుపాకి తరచు మోగుచుండెను. రజాకార్ల గృహము లలో చెరపడిన ఆడువారి యేడుపులు వినబడుచుండెను. కొంద రయిండ్లు ధన ధాన్యములతో నిండుచుండెను, కొందరాడు వారు పొలముల కడ్డము పడజొచ్చిరి. రజాకార్లు ఫార్దునిగృహ మునకు నిప్పంటించిరి. దానిలో నతని నింకను త్రోసివేయక ముందే దానిప్రక్కనున్న పెద్దపాక యొకటి అంటుకొనెను.

'అరెరే! మురాద్ గారి పశువుల దివాణ మంటుకొనెను, చల్లార్పుడు చల్లార్పుడు' అని బజ్జు అరచెను.

3

నిప్పచ్చరమగు బజ్జు-ఇల్లు ధాన్యపు కొట్టాయెను, ఇక నతని కొకసంవత్సరమువరకును నిశ్చింత.

బజ్జు తన వాకిట కూరుచుండి హుక్కా-లాగుచుండెను. రజాకార్లొక రొకరేవచ్చి అతని యెరుగు నొడ్డోలగ మొనరించిరి.

అపుడు బజ్జు బొజ్జ నవరించుకొనుచు 'అరే భాయీ! ఇంతటితో ఈ ప్రజలపని అయిపోయెను. మురాద్ జాహీకీ జిందాబాద్' అని అరచెను.

'బజ్జూకూ జిందాబాద్! మురాద్ జాహీకీ జిందాబాద్' అని ఆసభ్యు లందరును హర్షధ్వాను లొనరించిరి.

బజ్జు మీసము మెలివేయుచుండెను. అపుడాసభ్యులలో కొందరులేచి 'ఈయూరివారి పనియాయెను. నీపనియు నాయెను గాని మాపని కాలేదు భాయీ' అని యనిరి.

మీసము మీంది చేతిని ముంగలికి పొడిచి, బజ్జు—'ఈ యూరిలోనే మున్నదిరా పాగల్! తైదల్ జొన్నల్, జొన్నల్ తైదల్, తిరుగ వేసినను అంతే, బోర్ల వేసినను అంతే! నైజాం లోనికిపొండు. బియ్యము, వియ్యము! ఇల్లు, ఇల్లాలు, బంగారము, బాయిజీ. అవిగో రజాకార్లు పిలుచుచున్నారు! పొండురా! వెంటనే పొండు. ఈపిచ్చయూరిలో నేమున్నదిరా తైదల్ జొన్నల్! జొన్నల్, తైదల్.

రజాకార్లు నిజముగానే పిలుచుచున్నారని కొందరు వినుటకు చెవులు దోరబెట్టుకొనిరి. శుష్కదరిద్రులు పలువురు పరస్పరము మొగములు చూచుకొని 'బజ్జూమా జిందాబాద్' అని అరచి 'మేము మా సంసారములతో ఇపుడే నైజామునకు రవాణా యగుదు'మని లేచిరి.

అపుడు బజ్జు మీసములమీద చేయివైచి 'అదీ మగవాని పని! అచ్ఛా! చలో నైజాంకు, నైజాంకూ చలో' అని పొడవైన తన మీసమును నైజాంకేసి లాగి 'చలో! నే చెప్పినటులు మీ రిపు డక్కడికి వెళ్లి నవాబులై కూరుచుందురు. అప్పుడెవరేని 'బజ్జు నెరుగుదురా' అని యడుగుచో ఆకాశము కేసి చూతురు. అని అక్కడివారి మొగములు చూడదొడగెను.

రజాకార్లు నాలుకలు కరచుకొని 'నై నై. నిన్ను మరచుటే ? నీషయముతో నైతాన్ కూడ నమక్ హరాం కాదు' అని అనిరి.

'అటులగుచో మరచిపోక యేమి చేయుదురు ?' అని బజ్జు ఆకాశముకేసి చూచుచు చిటిక వేసెను.

మరచిపోక తామేమి చేయగలరో తెలియక రజాకారులొకరి మొగ మొకరు చూచుకొని పిదప నేల జూచుచు నిలువబడిరి, వారిలో నొక గడుసువాడు—'హంకూ బజ్జూ ఆగే, అల్లా పిఛూ. మాకు బజ్జు ముందు, దేవుడు వెనుక' అని బజ్జుకు సలాం చేసెను.

బజ్జు వెడ నవ్వు నవ్వి అరే పాగ్లా! సుమ్నా ఆగే, బజ్జూ పిచ్చా. అరి పిచ్చివాడా! బంగారము ముందు,బజ్జు వెనుక. డబ్బు లేనిచో బతుకెటులు? బతుకుచో బజ్జు. కాబట్టి డబ్బుకొట్టుకొని రండు! అటు తరువాత నేను. అనగా?' అని ప్రశ్నించెను.

ఈ 'అనగా' ఎవరికిని అర్థము కాలేదు అందరును 'యా అల్లా' అని కూర్చుండిరి. అప్పుడు బజ్జు—'అల్లా యట అల్లా?' అల్లా యనుచు కడుపులో చల్ల కదలకుండ కూర్చున్నచో కడుపు నిండునా? బంగారము తెండు. బంగారములో అల్లా ఉన్నాడు. ఇదియే మీకు మంత్రము. సరే యిక జాలుగాని నామాట?' అని యనెను.

'ఓ అదియా? మాకు బంగారము దొరకవలయునుగాని నిన్ను మరతుమా భాయీ! నీ తరువాతనే మేము. మేము తెచ్చినదంతయు నీ ముంగలనే ఉంచెదము. నీవే పంచుము' అని అందరును ఒక్కరై పలికిరి.

'అచ్ఛా' అని బజ్జు లేచెను.

రజాకార్ల కచటనే కుబేరుని నిధులు కనబడెను. బహ్మా దేవుడు, అంతషాడవుగా చేతులు పెట్టలేదుగాని, అటులు పెట్టినచో వారంద రచటినుండియే నిజాము నేలలోని బంగారము బాముకొనుటకు బారచాచి యుందురు.

౪

స్వయముగా మహాఘనత వహించిన మురాద్ జాహీ...

'మేము గౌరవపాత్రుడైన బజ్జు సాహెబును మహామాత్యునిగాజేయ నభిలషించితిమి. అతడు అమాత్యులను ఏర్పాటుచేసి మా ప్రజలలో విప్లవము నడగార్చి మా ప్రభుత్వమును సుప్రతిష్ఠితము చేయుగాక'

అని ఫర్మానా జారీ చేసెను.

నాటి సాయంకాలముననే గౌరవపాత్రుడు మహామాత్యుడు బజ్జు సాహెబు, మౌలా అలీని రెవిన్యూమంత్రిగను రజాఆలీని కోశమంత్రిగను చేసెను. అల్లా పిచాయ్‌ని విప్పయ్యగా మార్చి హిందువులకు ప్రతినిధిగా చేసెను. నిమ్నజాతులనుండి పాం బందర్‌సు మంత్రిగా తీసికొనెను.

ఈ మంత్రులందరును కలిసి ఆ మరునాటి ప్రొద్దుననే ప్రజలలో విప్లవము నడగార్చుటకు పూనుకొనిరి. యూనియన్ ప్రజలెవరును తమగ్రామమునుండి పోగూడదని ముందొక కట్టుబాటు చేసిరి.

రెవిన్యూ మంత్రి మౌలాలీ యూనియన్ సరిహద్దులలో నుండు భూభాగమంతయు బూవంచ సంస్థానమునకు కలిపి, బూవంచ సంస్థానములోని కొంతపాలమును తన పాలములో కలుపుకొనెను. కోశమంత్రి రజాఆలీకాయరంతయు

దివాణమునకును చూరగొన్న ధనమంతయు తనకును ఏర్పాటు కావించుకొనెను. హిందువుల ప్రతినిధి పిచ్చయ్య పాయకారీ గ్రామములోనున్న రైతుల కడనుండి శిస్తులు వసూలుచేసి వారల కిప్పుడు రసీదు లొసగుటకు వీలు లేదని కచ్చితముగా చెప్పివేసెను. నిమ్న జాతుల ప్రతినిధి షాంబందర్ నిమ్నజాతులను పిలిచి 'మీరందరును వెంటనే రజాకార్లలో చేరుడు. మీ పొలములకు శిస్తులేకుండ జేయుదును' అని చెప్పెను.

వారిలో పెద్దలు లేచి 'అయ్యా మాకు పొలములే లేవుకదా! అబద్ధాల పెండ్లికి అరువది గడియలు త్యాజ్యమన్నటు లున్నది' అని యనిరి.

'ఓరి పిచ్చివారలారా! ఊరక కూరుచున్నచో పొలము లెటులుండును ? పొండు! రజాకార్లలో చేరుడు! పొలములో కాలుపెట్టుడు! ఎవ డేపొలమున కాలుపెట్టునో వానిదే ఆ పొలము! మురాద్ కూ జిందాబాద్ పొండు' అని షాంబందర్ వారల కుపదేశించెను.

హరిజనులలో పలువురు రజాకార్లలో కలిసిపోవుటవలన ప్రజలు తమకుగల ధనమును నగలను తీసికొని ప్రొద్దు గ్రుంకగనే యూనియన్ గ్రామములలోనికి వలసపోవుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. సాహసముకలవారు కొందరు మారు ప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయ నుద్యమించిరి. సామాన్యు లందఱు బజ్జు చేతి టపాకాయ తుపాకికి వెరచి తమ యదృష్టమును దైవమునకు వదలిరి.

జిన్‌దార్ యంగ్ పోలీసుశాఖనంతయు తన చేతిక్రిందికి తీసికొని రజాకార్లకు రక్షకుడై నిలిచెను. సూర్యుడస్తమించెను. చీకటు లాకాశమునకు తారు పూయగడగెను. అంతట వలస ప్రారంభమాయెను. ఆసంగతిచూచి అంతకుముందే రజాకార్లను వారిలో కలిసినవారును సరిహద్దులలో సాయుధులై కాపు కాయుచుండిరి.

వలసపోక అపుడు ఊరనున్నవారి కుపద్రవము కలుగ లేదుగాని నిద్ర యేమాత్రములేదు. వారికి తుపాకి మోత మాటిమాటికి వినబడుచునే యుండెను. అనుపదమే బాలురయు వృద్ధులయు స్త్రీలయు ఆర్తనాదములు వినబడుచుండెను 'ఇది యేమి' అని ప్రతివాడును చూచుటకు లేచును. టపాకాయ తుపాకిమోత విని కుప్పున కూలబడును.

తెలవారులోపల బజ్జు ఇల్లు బంగారమాయెను. సరిహద్దులలోని శవములను నక్కలు లాగుచుండగా అచటనే గోతులు తీసి హరిజనులు వానికి అనాథసంస్కారము చేయుచుండిరి. గ్రామములో నిపుడు ఆడువాండ్ర జనాభాయే యెక్కువ అని పటేలు చెప్పెను. ప్రజలలో శాంతి యేర్పడె నని పిచ్చుసహా మాత్యుడు ప్రకటించెను.

×

నర్మసచివుడు నజీమ్ ఆ సాయంతన సమయమున బస వన్నగౌడు ఇంటికివెళ్ళి—— 'మహారాజ్! నీపంట పండినది. నవా

బుగారు నిన్ను తండ్రిగా భావించి సింహాసన మెక్కింప బోవు చున్నారు! కాటమదేవరకు ముడుపు కట్టు! కల్లుకుండకు మొక్కు. రాత్రి ప్రొద్దుపోయిన తరువాత మురాద్ జాహీమీా గృహమునకు వ్యాయముగా వేంచేయుదురు' అని చెప్పి నిర్గమించెను.

బసవన్నగౌడుకొడుకు గ్రామాంతరమున నుండెను. బసవన్నగౌడు మూడుకాళ్లముదుసలి. అతను సింహాసన మెక్కబోవుముందు కుక్కిమంచ మెక్కెను.

మురాద్ మూలపురుషుడు కరింహయామములో 'కొత్తకోడంద్రు నవాబు కొకరేయి నజరానా' అను ఫర్మానా అమలులో నుండెను. పాతబడిన ఆ ఫర్మానా బజ్జు నిర్బంధముచే మురాద్ మరల అమలులోకి తేదలచెను.

మురాద్ పట్టమహిషి ఫాతిమా ఈసంగతివిని మృత్యువు జుట్టు పట్టుకొనెనని గ్రహించెను. చెప్పినచో వినువాడుకాడు మురాద్. అతనికి దెబ్బతగులవలెను, అపుడు వినవలెను. కావున 'ఆడువారి సందరను పోగుచేసి మగవారికెదురుగా నొక యుద్యమమును సాగించుచో నెంత లెస్సగనో యుండునుగదా! అది నెరవేరుచో హిందువులకును ముసల్మానులకును నడుమనడుమ కలుగు కయ్యములు కనబడకుండ పోగలవు' అని దీర్ఘముగా నాలోచించుచుండగా కారుమబ్బులు కమ్మిన ఆకాశము ఫళఫళమని అరచెను.

హఠాత్తుగా ఫాతిమాపాదములమీద రెండు చల్లని చేతులు.

ఫాతిమా తెల్లబోయి చూచెను—గౌడు కోడలు గౌరమ్మ! బంగారపు బొమ్మ!

'ఆహా! నాకు చెల్లెలగుచో......' అని ఫాతిమా లోపల ననుకొని—'బేటీ! బెదరకు! నీవుపోయి చక్కగా గది అలంకరించు! ఊదువత్తులు వెలిగించు! ఫూల్‌దానలో పూ లుంచు! అత్తరుతో గది యలుకు...' అని యిటులు చెప్పు కొనుచు బోవుచుండగా గౌరమ్మ 'ఇదేమిటమ్మా? రక్షింపుమని రాగా భక్షింతునని అనుచున్నావు' అనిఫాతిమా కేసి చూచెను.

ఫాతిమా నవ్వి 'కాదు! విను, నీకు ధైర్యమున్నచో ఆమంచముమీదనే పడుకో, నేను సమయమునకు వచ్చి నీ మంచముమీద శయనింతును. ఆపైని ఏమి తమాషా జరుగునో చూతువుగాని!' అని యనెను.

ఇదియంతయు జరుగుపని కాదనితలచినటులు గౌరమ్మ నేల చూడదొడగెను.

'ఫాతిమా కనిపెట్టి ఇది యథార్థము. నీకు ధైర్యమున్నచో నేచెప్పినటులు చేయుము. లేనిచో మీ పుట్టినిల్లు నూపీడు కూతవేటుదూరమేకదా! అటకు పారిపొమ్ము' అని చెప్పెను.

గౌరమ్మ కీరెండును అసందర్భములుగనే కానిపించెను. అయినను ఈరెంటిలో మొదటిదే సాధ్యము. కావున తనకు నమ్మిక కలుగుటకు 'అవసరమగుచో నుపయోగించుటకు నా కొకకత్తి యిత్తువా ?' అని యడిగెను.

'ఓసి పిచ్చితల్లీ! మీాగీత కత్తికంటె పదనైన కత్తులెచట నుండును ? పోయి దానిని దగ్గరపెట్టుకో! అంతగా అక్కర అగునేని అదిగో ఆ చేకత్తిని గూడ మొలలో దాచుకో' అని ఫాతిమాా గోడకు వ్రేలాడు నొకకత్తి తీసియిచ్చెను. గౌరమ్మ ఏనుగెక్కినటులై వానలో తడియుచున్నను చాటుచాటుల నక్కి ఇంటికి వెళ్ళిపోయెను.

మెరుపులు భరతనాట్యమున కుపక్రమించెను. మబ్బులు మద్దెలలు వాయించగడగెను. కారుమబ్బులు చిమ్మచీకటితెర కట్టెను.

గౌండ్లగూడెమునందలి నడివయసు వారందరును లాటీలు పుచ్చుకొని యథాసమయమున బసవనగౌడు ఇల్లు చుట్టుముట్టుట కొక కొట్టములో కూరుచుండిరి. వారిలో నొకడు 'మనము బజ్జు తుపాకిని ముందు లాగివేయవలెను' అని అనెను. ఇంకొకడు నవ్వి 'నేటికి తెలిసెను, అది టపాకాయలతో తుపాకి ఆయెనురా' అని యనెను. అంతట నందరకును ధైర్యము కలిగెను. 'నైజాములోనికి పోయిన యేబదిమంది రజాకార్లు నేడు తిరిగి వచ్చిరి; వాండ్రువచ్చిపడినచో కేవలము మనము నిభాయింప

లేము' అని మరి యొకడనెను. 'ఒరే వాండ్రకు మంచిశాస్తి జరిగెను. వారి యాలుబిడ్డల నందరను పఠానులెత్తుకొని పోయిరి. వీండ్రు అడ్డము పోయి కన్నులు లొట్టలుపడి కొందరును కాళ్ళు సొట్టలుపడి కొందరును బండ్లమీద ఇండ్లకు చేరిరి' అని వేరొకడు చెప్పగా అచటనున్న అందరకును మూపులు మూడాయెను.

గౌరమ్మగదిలో సాంబ్రాణిపొగ బూసరవెల్లులవలె చీకటులలో పాకిపోవుచుండెను. మంచిగంధపు పరిమళము మద్యభాండమునకు మందార్ చెప్పుచుండెను.

అప్పుడు ఫాతిమా బసవగౌడుకొడుకు వేషముతాల్చి తాటాకులగొడుగులో గౌరమ్మ ఇంటి ముంగిటికి వచ్చెను. అరుగుపై కుక్కిమంచములో కుళ్ళుచున్న బసవన్న కనులెత్తి చూచెను. కొడుకు కాటమయ్య!

బసవనకు సగము బరువుపోయెను. 'ఇంత ప్రొద్దుపోయి వచ్చితివి! ఇపుడేమితిండి? నాయనా! వెచ్చగా పడుకొమ్మని అతడు తన మిగిలిన బరువునుగూడ పోగొట్టుకొనెను. కాటమయ్య వేషములోనున్న ఫాతిమా ఆ సాంబ్రాణిపొగలనుబట్టి సూటిగా గదిలోనికివెళ్లెను. గౌరమ్మగుండెలు ఝల్లుమనెను. ఎదుట మగడు! ఆమగడువేషము తొలగించెను. ఫాతిమా!

పలువురు రజాకార్లతో రెండువందల టపాకాయలతో ఒక తుపాకికట్టెతో బజ్జువచ్చి వానను తిట్టుకొనుచు బసవగౌడు

ఇంటిచుట్టును తాణెము వేసెను. మరికొంతసేపటికి మహాఘనత వహించిన మురాద్ జాహి బసవనగౌడు వాకిటినుండి వచ్చు అగలుపోగలకు సాగసి ఒక్క అంగలో గదిలోనికిపోయిపడెను. ప్రక్కమీదినుండి పాముపలె ఫాతిమా లేచెను.

మురాద్ కుప్పున కూలబడెను. వాకిట కట్టెలు లేచెను, రజాకార్ల తలలు పగిలెను. టపాకాయలు వితగా మోగెను. బజ్జు వానలో బద్ధుడాయెను.

అపుడు ఆ గూడెములోని కొందరు కట్టెలతో కత్తులతో బసవగౌడు గదిలో ప్రవేశింపబోయిరి. ఫాతిమా ద్వారమున కడ్డముగా నిలిచి 'యు. యస్. ఓ'కు అప్పీలు చేసికొననిదే మీరు మా నిజాంగారిని బందిగా చేయవలదు' అని యనెను.

సరిగా ఆసమయమున నే—'నిజాము హిందూస్తాన్ సేన లను తన సంస్థానములోని కాహ్వానించె'నని రేడియో చెప్పెను

వానలో వాకిట పడియున్న బజ్జు 'నిజాంగారికి ఒక కన్ను హిందువు; ఒక కన్ను ముసల్మాన్' యని యరచెను.

లోపల పడియున్న మురాద్, 'నేను కంఠమువరకు హిందువును, ఆపైని ముసల్మానును' అని అందరకును సలాము కొట్టి మరల నమస్కారము చేసెను.